

WOORD EN GEBAAAR

jaargang 9/nr.10/december 1989

ALGEMEEN NEDERLANDS DOVENORGAAN

**Internationaal
Gebarentheaterfestival
in Amsterdam**

COLOFON

Woord en Gebaar is een uitgave van de Stichting Nederlandse Dovenraad, Trans 1 in Utrecht.
 Postadres: postbus 19, 3500 AA Utrecht.
 Telefonisch bereikbaar van 9.30 tot 13.30 uur onder nummer 030 - 31 64 87 (gewone en teksttelefoon).

Bestuur Dovenraad:

voorzitter a.i.: Benny Elferink
 penningmeester: Jelle Heida
 secretaris: Bert Nijman
 leden: Martie Koolhof, Hans Maljers, Herman Scheper, Wim Visch, Chris de Vrije

Aangesloten welzijnsorganisaties van doven:

- Stichting Clubhuis voor Doven, Groningen
- Friese Welzijnsstichting van Doven, (Frido)
- Stichting Welzijn Doven Drenthe (SWDD)
- Stichting Welzijn Doven Twente (SWDT)
- Gelderse Welzijnsstichting Doven (Geweldo)
- Samenwerkende Utrechtse Doven Organisaties (SUDO)
- Stichting Welzijn Doven Amsterdam (SWDA)
- Stichting Weldorijn (Leiden e.o.)
- Sociaal Cultureel en recreatief Centrum voor Doven Den Haag
- Welzijn Doven Zoetermeer (Wedozo)
- Stichting Welzijn Doven Rotterdam (Swedero)
- Zeeuwse Stichting Welzijn Doven (ZSWD)
- Welzijnsstichting Doven Eindhoven e.o. (Westeindo)
- Stichting Welzijn Doven Breda (SWDB)

De Nederlandse Dovenraad is een samenwerkings- en overlegorgaan van en voor doven, zowel nationaal als internationaal. Aangesloten bij de Stichting Nederlandse Gehandicaptenraad en bij de Wereld Federatie van Doven.

Abonnementen

Woord en Gebaar verschijnt 10 maal per jaar en kost in Nederland, België en de Nederlandse Antillen f 35,—. Bezitters van de dovenraadpas krijgen f 5,— korting op het abonnementsgeld. Abonnementskosten overige landen: f 50,—

Abonnementen worden automatisch met één jaar verlengd, tenzij u vóór 1 december van het voorafgaande jaar een berichtje van afzegging stuurt naar de administratie.

Postgironummer: 226.76.76 ten name van Administratie Nationaal Dovenblad, Utrecht.

Abonnementopgaven, adreswijzigingen en andere administratieve zaken richten aan de Nederlandse Dovenraad met vermelding van: Woord en Gebaar.

Redactie-adres

Woord en Gebaar
 Postbus 19
 3500 AA Utrecht
 Telefoon: 030 - 31 64 87

In de redactiecommissie zitten de volgende personen:

Jelle Heida (voorzitter) en Martie Koolhof (vanuit het bestuur van de Dovenraad), Jan Bloemkolk en Jacquelin Heres (vanuit het bureau van de Dovenraad), Wim Scheurer en Cor de Heus (onafhankelijke deskundigen) en Aukje Bijlsma (redactie).

Overname van artikelen pas na toestemming van de redactie.

Redactie: Aukje Bijlsma
 Zetwerk: Upset, Utrecht
 Lay-out: DoCom, Utrecht
 Drukkerij: DoCom, Utrecht
 Foto's: Aukje Bijlsma

Dit is het internationale toegankelijkheidsymbool voor doven en slechthorenden.

Redactioneel

Dit nummer van Woord en Gebaar valt enkele weken te laat bij u in de bus. De griep sloeg in december ook toe bij uw redactrice. Bovendien werken de drukkers en binders niet tussen kerst en oud en nieuw. Onze excuses hiervoor. Momenteel wordt gewerkt aan versterking van de redactie, zodat het blad beter op tijd verschijnt.

Het volgende nummer zal in februari verschijnen. Woord en Gebaar verschijnt altijd tien keer per jaar, waarbij de nummer mei en juni werden gecombineerd tot één nummer, evenals de nummers van juli en augustus. Met ingang van 1990 verschijnen in mei en juni aparte nummers. Daar staat tegenover, dat het januari- en het februari-nummer gecombineerd worden.

Woord en Gebaar zal halverwege de maand verschijnen. Het januari/februari-nummer ontvangt u half februari, daarna komen het maart-, april-,

mei-, juni- en julinummer. Het augustus- en septembernummer worden gecombineerd tot één nummer. Daarna ontvangt u nog het oktober-, november- en decembernummer. Samen zijn dat tien nummers.

In dit decembernummer van Woord en Gebaar wordt uitgebreid aandacht besteed aan het Internationale Gebarentheaterfestival, dat in november 1989 plaatsvond in Amsterdam. Dit festival werd georganiseerd door de Amsterdamse welzijnsstichting van doven, SWDA en het Handtheater. Het Handtheater is een collectief van dove spelers.

Petje af voor de organisatoren van dit festival. In korte tijd moest er enorm veel geregeld worden. Mieke Julien schreef over het festival vier artikelen. U kunt daarin lezen over de voorbereidingen voor dit unieke festival, hoe de voorstellingen waren en waarover gediscussieerd werd. De foto's bij deze verhalen zijn gemaakt door de Amsterdammer John van Gelder.

INHOUD:

Het Internationale Gebarentheaterfestival: voorgeschiedenis	3
Het Internationale Gebarentheaterfestival: de opening	4
Het Internationale Gebarentheaterfestival: de voorstelling	5
Het Internationale Gebarentheaterfestival: discussies	8
Dovencultuur in Frankrijk	9
Abbé Charles Michel de l'Epee	
200 jaar geleden gestorven	10
Doven sporten liefst bij dovensportvereniging	12

Het Internationale Gebarentheaterfestival: voorgeschiedenis

Een Amerikaanse groep o.l.v. Joe Castronovo speelde "Inside black yours kiss fist" (foto: John van Gelder)

Na het succes van de Open Maand, die door de Stichting Welzijn Doven in Amsterdam was gehouden, ontstond het idee voor een internationaal festival. De SWDA vroeg subsidie aan en tot hun eigen verbazing ontvingen zij een bedrag van de gemeente Amsterdam, het ministerie van WVC en van verschillende fondsen.

In mei van dit jaar kwam de werkgroep Cultuur voor de eerste keer bij elkaar. In de werkgroep zaten vertegenwoordigers van de SWDA en van het Handtheater.

In juli gingen de meeste leden van de werkgroep naar The Deaf Way in Amerika, maar daar zaten zij ook

niet stil. Tijdens The Deaf Way waren er iedere avond toneelvoorstellingen. Er werden contacten gelegd met verschillende buitenlandse groepen. Weer terug in Nederland. Het Handtheater was druk bezig met de voorstellingen, die in de laatste week van september werden gegeven in theater de Brakke Grond in Amsterdam. Tussendoor werd er vergaderd over het internationale festival. Er lagen bergen met werk. Er waren handen tekort.

Door een gezamenlijke inspanning, bijna overspanning, kwam het festival, dat van 9 tot 25 november 1989 plaatsvond, van de grond. Er waren vrijwilligers voor de keuken. Iedere dag waren de tafels gezellig gedekt en was er eten voor twintig

tot veertig personen. De buitenlandse gasten en de medewerkers van het festival konden zo aan tafel schuiven en werden verzorgd. Er waren vrijwilligers voor het vervoer. Zij haalden de buitenlandse gasten van Schiphol of van het station en brachten hen naar het hotel. Zij haalden decorstukken op en brachten stapels programmaboekjes weg. Er waren mensen actief met de voorverkoop van kaarten. Anderen zaten aan de kassa. Weer anderen beheerden een kraam met informatie, boeken, T-shirts, folders. De offsetmachine van de SWDA draaide aan een stuk door. Nora en Marian drukten duizenden folders, programmaboekjes en kaarten.

Anderen waren verantwoordelijk voor de hotelreserveringen. Gastvrouwen en gastheren ontvingen de gasten, brachten hen naar Madurodam en lieten hen Amsterdam zien. De publiciteitsgroep hield contact met de pers, begeleidde opnames voor de radio en televisie en zorgde voor een persconferentie. De foto- en videogroep maakte opnames van alle voorstellingen. De mensen van het Handtheater hielpen de buitenlandse groepen met het opbouwen en afbreken van het decor, het belichten van de voorstellingen, het huren van decorstukken.

Weer anderen boden hun huis aan, zodat gasten er konden logeren. De bureauploeg van de SWDA nam de telefoon op, typte brieven en vergaderstukken en werd haast gek van alle mensen die in en uit liepen en vragen stelden.

Al die inspanning leidde ertoe dat er van 9 tot en met 26 november in vier Amsterdamse theaters ieder avond voorstellingen waren. Er kwamen veel mensen kijken, doven en horenden. Er waren discussies en lezingen, workshops en een fototentoonstelling. Een bijzondere gebeurtenis.

Het Internationale Gebarentheaterfestival: de opening

Vanavond is het zover: het Internationale Gebarentheater Festival wordt officieel geopend in het Cleijntheater in Amsterdam Noord. Dick Kerkhoven, de voorzitter van de Amsterdamse welzijnsstichting van doven, houdt een toespraak. Hij benadrukt dat gebarentaal een echte taal is en ook mooi om te zien. Niet alleen voor doven, maar ook voor horenden. Dick zegt dat doven nooit naar theater kunnen gaan, omdat zij de gesproken toneelstukken niet kunnen volgen. Hij hoopt dat doven nu eens kunnen genieten van theater in gebaren. Namens de wethouder spreekt een vrouwelijke ambtenaar de wens uit dat dit festival een succes wordt. Aan een lijn hangen de vlaggen van de landen die meedoen: Engeland, België, Ierland, Frankrijk, Spanje, Noorwegen, Denemarken, Amerika en Nederland natuurlijk. Maar waar is de vlag van Amsterdam? Marja Bönker heeft de vlag gevonden en de ambtenaar hangt de vlag aan de lijn. Nu is het festival officieel geopend.

Het Handtheater gebaart het Wilhelmus in gebaren. Jean vertelt waarom: bij allerlei officiële gebeurtenissen wordt het Wilhelmus gespeeld. Zelfs bij de Olympische wereldspelen voor doven! De vlag wordt gehesen, de winnaars staan op het podium. De medailles worden uitgereikt. En dan verstijft iedereen plechtig in de houding, want het Wilhelmus klinkt. Maar de doven horen het niet. Daarom heeft Marja Bönker van het Handtheater het eerste stuk van het Wilhelmus vertaald in gebaren. Het is een mooi gezicht, Marja voorop, achter haar de vier heren van het Handtheater in zwarte jasjes.

John van Gelder heeft een paar gedichten gemaakt over The Deaf Way, het wereldcongres van doven, dat in juli 1989 plaatsvond in Amerika. We zien een dia geprojecteerd op een wit doek. Het zijn Indiase vrouwen. John gebaart:

*hun handen zijn als bloemen
hun handen zijn dieren gelijk
sierlijke zwanen
soepele slangen
als vissen
en vlinders
en vogels zo vrij.*

*mooi zijn hun handen
en mooi hun gebaren
Mooi het contact
en goed India!*

Gert-Jan de Kleer en Wim Emmerik treden op met een lied en cabareteksten over Amsterdam. Wat houden we toch van Amsterdam. Je fiets wordt gestolen, de straten zijn vol hondepoep en de grachten altijd verstopt door grote vrachtwagens. Marja Bönker heeft twee mooie liefdesgedichten en Gert-Jan een kort verhaal. Jean eindigt tenslotte met een gedicht over doof zijn:

*Ik slaap lekker door
Mijn vrouw is aan het stofzuigen
maar ik hoor het niet#v#i want ik ben
doof
Hahaha!*

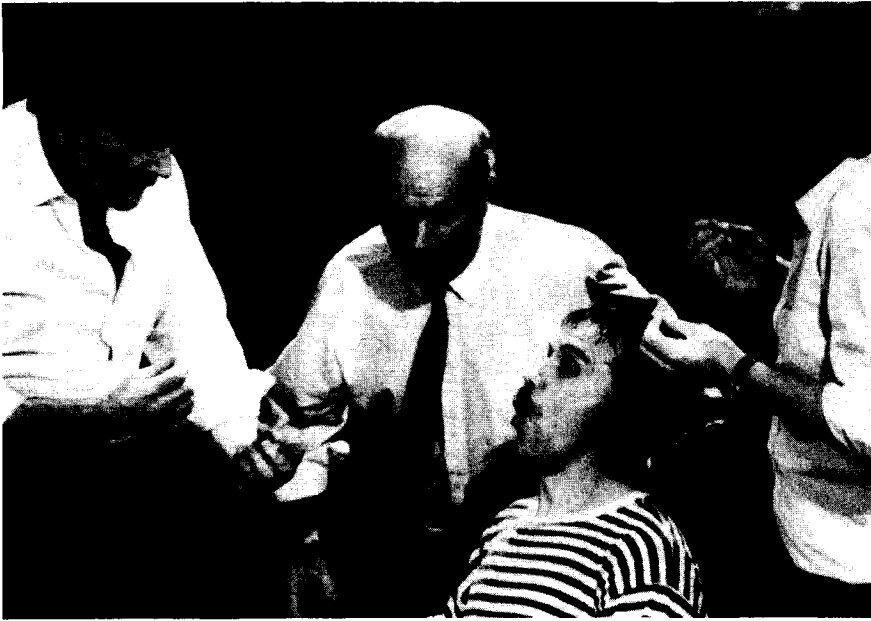
*Ik slaap lekker door mijn buurman is
aan het boren
maar ik hoor het niet
want ik ben doof
Hahaha!*

en het lied eindigt met:

*Ik slaap lekker door
de bel van de pauze gaat
maar ik hoor het niet
want ik ben doof
Hahaha!*

Wim Emmerik bij de opening van het festival (foto: John van Gelder)

The Deaf Comedians uit Engeland (foto: John van Gelder)

Op dat moment begint het licht in de zaal te flitsen. Jean kijkt verbaasd om zich heen. 'Maar ik zie het licht van de pauze wel!' gebaart hij. En dan is er koffie.

Na de pauze geven de Deaf Comedians uit Engeland een voorstelling. Zij spelen korte grappige stukjes. Twee mannen beroven een

bank. Zij hebben een nylonkous over hun hoofd. Wie maakt de brandkast open? En wie gaat er buiten staan om te waarschuwen als de politie komt? Ze proberen te overleggen, maar dat gaat niet goed. De een is doof en de ander is horend. De dove man kan niet liplezen, want de ander heeft een nylonkous over zijn hoofd! Er moet een tolk komen, dat is duidelijk. En die

komt. Via de tolk maken ze afspraken. De dove man gaat de brandkast openzagen en de horende man gaat buiten staan.

Er komt een politie auto aan. 'Vluchten!' roept de horende man, maar de dove man hoort hem niet. Hij zaagt rustig verder.

De horende vlucht. 'Als de politie komt,' zegt de dove man tegen de tolk, 'moet je vertellen dat ik veel kinderen heb en weinig geld.' 'Oke,' gebaart de tolk. De dove man geeft de zak met geld aan de tolk. Er komt een agent binnen. De tolk zegt: 'die mijnheer daar is doof en hij heeft veel kinderen en weinig geld. Ik hoop dat u het begrijpt.' De agent kijkt, maar hij ziet niemand. Alleen de tolk met een zak vol geld. De dove bankovervaller is er vandoor gegaan en de tolk moet mee naar het bureau!

En zo loopt het vaak af bij de Deaf Comedians. De tolk trekt bijna altijd aan het kortste eind. Het publiek geniet van de grappen. De Deaf Comedians spotten met iedereen, met zichzelf, met de tolken, met doven en horenden. Ze maken de mensen aan het lachen en dat is ook veel waard.

Het Internationale Gebarentheaterfestival: de voorstellingen

Tijdens het Internationaal gebarentheaterfestival dat in november 1989 in Amsterdam plaats vond, zijn er 23 voorstellingen van elf groepen uit negen landen. Iedere groep heeft een eigen niveau en stijl en de toneelstukken zijn ook verschillend van inhoud. Het niveau van de stukken is heel wisselend, van amateur tot professioneel.

De Ierse groep, bestaande uit drie vrouwen, staat nog aan het begin van een ontwikkeling. Het idee van de voorstelling is eenvoudig. De titel 'twee werelden apart' laat al zien

waar het over gaat. Twee moeders krijgen een kind, het ene kind is horend en het andere kind doof. Wat gebeurt er nu verder met die twee kinderen? Zij groeien op, het

horende meisje gaat naar de lagere school, leert veel en kan goed praten met de onderwijzeres. Ook met haar moeder heeft ze een goed contact. Het dove meisje moet naar de dovenschool. Hands on de rug: gebaren is verboden. Zij moet leren praten en dat wil ze niet. De beide meisjes groeien op tot volwassenen en werken op hetzelfde kantoor. De horende vrouw kan telefoneren, de dove vrouw niet. Totdat de tekstte-

De London Deaf Drama Group met "A weekend in an English castle"
(foto: John van Gelder)

lefoon komt. Ze gaan samen uit naar de discotheek. Wil jij me leren gebaren, vraagt de horende vrouw, dan zal ik voor jou tolken. Het stuk eindigt met een gedicht: jij en ik zijn hetzelfde.

Het idee is goed, maar de uitwerking te eenvoudig. Het Ierse doventheater heeft een eenzame positie. De situatie in Ierland is achter, vergeleken bij Nederland. Pas begin november kregen de Ierse doven een teksttelefoon, maar die moeten zij zelf betalen. Er is geen tolkenopleiding en er zijn dus ook geen officiële tolken. Er zijn geen gebarencursussen en de scholen zijn nog steeds streng oraal.

Het is dus heel moedig van de drie Ierse vrouwen dat zij theater maken en zij verdienen dan ook respect. Maar voor de mensen die eens een avondje uit willen, is het een teleurstelling.

Dat geldt ook voor de doventheatergroep uit Londen. Het decor, een kasteel, is mooi en de kleding verzorgd. Maar het spel is slaapverwekkend. De spelers spreken niet, vanzelfsprekend, maar zij gebaren ook nauwelijks. Eenvoudige gebaren als 'slapen,' 'boven',

'eten' en verder bijna niets. Later blijkt dat de spelers geen Engelse gebarentaal durfden te gebruiken, omdat zij bang waren dat de Nederlanders dat niet zouden begrijpen. Dus gebruikten zij eenvoudige internationale gebaren. Bovendien zijn de grappen vaak flauw. In elkaars billen knijpen, door sleutelgaten kijken, vallen en struikelen. Vreemd is dat de spelers af en toe doen alsof ze horen zijn: in hun handen klappen om iemand te roepen, luisteren naar geluiden buiten.

Doventheater uit Noorwegen met "Mirandolina's Inn" (foto: John van Gelder)

Ook de Spaanse groep gebruikt weinig gebaren en met dezelfde reden. Als ik de spelers 's avonds in het Dovenontmoetingscentrum zie, gebaren zij veel, heftig en mooi, maar op het toneel is het vlak. De sfeer van het Spaanse groep is goed. Als toeschouwer voel ik me echt in een Spaans vissersdorpje aan zee. De spelers kunnen ook hun gevoelens goed laten zien. Alleen jammer dat ze geen Spaanse gebarentaal gebruiken, want nu is het minder levendig.

Mime Joël uit Frankrijk brengt mime, geen gebarentheater. Zijn voorstelling is professioneel. Hij heeft gekozen voor mime, omdat hij dat beeldender vindt dan gebarentaal. Gebarentalen verschillen per land. Het gebaar voor brood bijvoorbeeld is per taal anders. Mime is voor bijna iedereen meteen te begrijpen.

De Belgische groep Imagerie speelt het stuk 'Caroline'. In een café zitten vijf mannen en een vrouw. Allemaal zijn ze met iets bezig. Een man schenkt champagne in een rij glazen en drinkt de glazen een voor een leeg, een ander leest. Het meisje en de jongen zijn verliefd. Zij geeft hem een tros ballonnen.

Maar hij is boos. Waarom begrijp ik niet. Ze gebaren snel. Uiteindelijk eindigt het in een vechtpartij, waarbij de jongen dood gaat. Ze bewegen heel mooi in de ruimte. Het is net een schilderij, dat beweegt. Maar hun gebaren zijn snel, slordig en klein. Er is muziek bij het stuk, Franse, Engelse en Nederlandse liedjes. Na tien minuten gaat de geluidsband kapot. De dove spelers spelen gewoon door. Aan dit stuk is duidelijk te zien dat de regisseur horend is. Zij heeft veel ervaring met doventheater. Daarom is het spel wel mooi, maar de gebaren zijn verwaarloosd.

(foto: John van Gelder)

De Amerikaan Bruce Hlibok met "The deafmute howls"

Bruce Hlibok, een Amerikaan uit New York, speelt een uur lang alleen en hij gebruikt veel gebaren. Geen Nederlandse gebaren, jammer genoeg. Zijn taal is ASL (American Sign Language, Amerikaanse gebarentaal). De dove mensen in het publiek kunnen het heel moeilijk volgen en de horenden begrijpen er nog minder van. Er is ook geen stemtolk. Het stuk heet: De doofstomme brult. naar een boek van Albert Ballin. Albert Ballin was doof en is geboren in 1861. Hij was schilder, schrijver, toneelspeler en een meester in verhalen vertellen. Hij speelde in films mee, die vroeger

Compagnie Imagerie uit België met "Caroline" (foto: John van Gelder)

geen geluid hadden. Stomme films wordt dat genoemd. Hij speelde onder andere samen met Charley Chaplin en was een vriend van Alexander Graham Bell, de uitvinder van de telefoon.

Bruce Hlibok heeft het boek omgezet in een toneelstuk, waarin hij de rol van Albert Ballin speelt. Hij komt op in een ouderwets driedelig kostuum, staat in een kring van licht, loopt naar een lessenaar, en gaat vervolgens op een stoel zitten. Ook al begrijp ik niet meer dan de helft van de voorstelling, het is mooi om hem te zien bewegen. De volgende dag zie ik het stuk voor de tweede maal en begrijp ik er al meer van. Misschien ook omdat Bruce nu af en toe ook Hollandse gebaren gebruikt. Zo maakt hij eerst het Amerikaanse gebaar voor praten en daarna het Nederlandse gebaar.

Ook het stuk 'Van binnen ben je zwart, kus vuist' van drie andere Amerikanen wordt gespeeld in ASL en is daarom voor de dove mensen moeilijk te volgen. Voor horenden is het gemakkelijker, omdat er twee stemtolken aanwezig zijn, een vrouw doet de twee vrouwenrollen, een man de mannerol. Maar ook de inhoud van het stuk is moeilijk. De regisseur legt van te voren uit dat er drie kleuren licht worden gebruikt:

wit voor de dagelijkse werkelijkheid, rood voor de droom en blauw voor de geest. Bovendien spelen de drie blanke acteurs de rol van zwarte mensen. Maar horenden moeten geen doven spelen en blanken geen zwarten, zou ik zeggen.

Jammer genoeg ben ik te laat en mis de twee stukken van Bodil, een Deense vrouw. In de pauze hoor ik van dove mensen uit het publiek, dat ze het makkelijk konden volgen. Vooral de vrouwen zijn enthousiast over de inhoud van het stuk 'Wakker worden' waarin een moeder vertelt over haar leven.

De Noren spelen 'Mirandolina's herberg', een stuk van een horende schrijver, omgezet in gebarentaal. Vooral de vrouwelijke hoofdrol is heel sterk. Zij speelt de rol van Mirandolina, de eigenares van een herberg. Vier mannen zijn verliefd op haar en dat geeft natuurlijk problemen. Zij gebaart heel mooi en haar expressie en lichaamshouding zijn een lust voor het oog. Zowel doven als horenden kunnen het stuk goed volgen. Voor de horenden is er een Engelstalige tolk, die alle rollen meeleest. De gebaren in het stuk zijn een mengelmoes van Noorse, Nederlandse en zelfs een paar Amerikaanse gebaren.

Het Handtheater uit Amsterdam speelt twee stukken in het festival: Dagdromen, zeedromen (John van Gelder) en de Ontmoeting (John van Gelder en Wim Emmerik). Vergeleken met de andere groepen maakt het Handtheater geen slechte beurt. Nederland is klein, maar niet achterlijk!

Tijdens het slotfeest laten de leden van het Handtheater nog eenmaal het Wilhelmus klinken in gebaren en op hun verzoek doet daarna iedereen in de zaal mee. Prachtig om te zien!

Hopelijk komt er een vervolg op dit festival, zodat we nog meer kunnen genieten van gebarentheater.

Het Internationale Gebarentheaterfestival: discussies

Behalve toneelvoorstellingen zijn er tijdens het festival ook discussies en lezingen.

Mime Joël (Frankrijk) en Jean Couprie (Nederland) discussiëren over gebarentaal en mime: vriend of vijand. Mime Joël drukt zich gemakkelijker uit in mime, zegt hij. Gebarentalen verschillen zo veel. Bijvoorbeeld de Amerikaanse gebarentaal kan hij helemaal niet volgen. Veel vingerspellen, weinig gezichtsuitdrukking. Maar mime is geen taal, mime is een kunstvorm. Bijvoorbeeld 'vakantie'. Horenden zeggen of schrijven v a k a n t i e. Doven maken het gebaar voor vakantie, door met een B-hand de kin aan te tikken. Maar hoe laat je vakantie zien in mime? Dat kan iedere mimespeler verschillend doen. De een laat een mime zien met een parasol, in het water duiken, een zonnig gezicht en een glas in de hand. Een andere mimespeler doet alsof hij in de zon ligt en er een mooie meid voorbij komt. Weer een ander sjouwt met koffers, stapt in de trein en kijkt tevreden naar buiten. Mime is geen taal. In een taal is afgesproken hoe je iets moet zeggen of gebaren: het woord 'vakantie' of het gebaar 'vakantie'. Mime Joël is het daarmee eens: mime is een mooie kunstvorm om mensen iets duidelijk te maken, maar mime is niet geschikt voor de dagelijkse communicatie.

Mime is ook niet speciaal iets van en voor doven. Er zijn veel horenden die ook mime spelen, en zelfs beroemde als Marcel Marceau en Rob van Rijn. Jean vertelt dat hij vroeger met mime is begonnen, maar daar

nu niet meer tevreden mee is. Mime is geen dovencultuur. Gebarentaal is wel een onderdeel van dovencultuur en daar wil hij graag mee werken. Mime Joël wil graag van alle kunstvormen gebruik maken en met verschillende kunstenaars samenwerken. Hij houdt van dans, van mime en van gebaren. Hij vindt het jammer als doven mime 'weggooien' omdat het geen dovencultuur is.

De discussie onder leiding van Elly Muller is rustig en iedereen geniet van de manier waarop Mime Joël zich uitdrukt. Het woord 'puber' laat hij heel duidelijk zien, door te doen alsof hij op zijn gezicht een heleboel puisten uitknijpt. Iedereen begrijpt onmiddellijk wat hij bedoelt!

Heel wat heftiger gaat de discussie over horenden in het doventheater. In het panel zit vertegenwoordigers van de Spaanse, Belgische, Engelse en de Nederlandse groep. Dick Kerkhoven zit voor. De discussie richt zich al snel op de Belgische groep, Imagerie geheten. De groep heeft zes dove spelers, maar een horende regisseur en een horende als zakelijk leidster. Deze twee vrouwen bewaken de groep, zoals honden een kudde schapen bij elkaar houden. Tijdens het stuk 'Caroline' dat de Belgische groep speelt, is aan een stuk door muziek. Liedjes, waarop de dove spelers bewegen, dansen en zelfs de tekst gebaren. Tijdens de voorstelling vraag ik me steeds af hoe zij in de maat blijven, want ze horen de muziek niet. Daarom hebben zij ook een horende regisseur nodig. De Belgische vertegenwoordiger vertelt dat zij pas zijn begonnen. De

dove spelers hebben nog weinig ervaring en hebben daarom een horende regisseur gevraagd om hen te helpen. Jean Couprie vindt dat dat gevaarlijk is. Zoals hij zelf in het verleden heeft meegemaakt, spelen horende mensen al snel de baas. Doven en horenden beginnen gelijk, maar eindigen vaak ongelijk. De horende mensen kunnen telefoneren, snel contacten maken en overleggen. Zij weten de weg naar subsidiegevers te vinden en hebben veel mooie woorden. Daarom vindt Jean dat horenden wel bij doventheater betrokken kunnen worden, maar alleen als dienstverleners en ondergeschikt aan de doven.

De Spaanse vertegenwoordiger vertelt dat zij zoveel mogelijk zelfstandig werken, zonder de hulp van horenden. Alleen tolken worden af en toe ingeschakeld. De Engelse vertegenwoordiger vindt dat doven en horenden ervaringen moeten uitwisselen.

In de discussie speelt muziek een grote rol. Muziek is iets van horenden. Moet er nu wel of geen muziek bij de voorstellingen worden gebruikt? Adeline Testart, de horende regisseur, komt naar voren. Zij spreekt Frans en de tolk vertaalt dat in Belgische gebaren. Adeline vindt dat er wel muziek bij de voorstellingen moet voor het horende publiek. Als er geen muziek is, komen er geen horenden, denkt zij. Dat is ook de ervaring van Mime Joël, die eerst mime speelde zonder muziek, maar door horende directeuren van theaters werd geweigerd. Ze vonden het te stil.

Mime Joël wilde graag wat geld verdienen, dus gebruikt hij nu muziek bij zijn voorstelling. Hij heeft zich aangepast aan de wens van de horenden, omdat hij graag wil optreden, dan maar met muziek. Ik zeg dat ik de muziek in het Belgische toneelstuk vreselijk vond. Ik zag de dove spelers dansen en gebaren op de muziek en ik dacht de hele tijd: hoe kan dat nou? Ze horen het toch

niet? Hoe weten ze wanneer ze moeten dansen en bewegen? Later bleek dat de regisseur lichtsignalen geeft, zodat de spelers weten hoe snel of hoe langzaam ze moeten dansen. Daardoor zijn ze altijd afhankelijk van de horenden. De Spaanse vertegenwoordiger vindt dat niet goed. Harde geluiden zoals de donder of een explosie of een zwaar voorwerp dat valt, kan wel. Doven voelen daarvan de trillingen. Maar violen en fluiten trillen niet.

Wim Emmerik zegt dat doven heel goed kunnen dansen, maar op muziek van binnen, muziek in hun hart. Doven kennen ritme, visueel ritme. Geen ritme via het oor. De Belgische vertegenwoordiger zegt: maar jullie dansen toch ook wel eens in een disco? Ja maar dat is wat anders. Dan kijk je naar de horenden en volgt hun bewegingen. John van Gelder zegt dat hij de muziek in het Belgische stuk misbruik vindt van doven. Doven die als gedresseerde apen op muziek dansen die ze niet kunnen horen.

Ik probeer ook iets te zeggen, te gebaren. Ik ben woedend en tril op mijn benen. Ik ben horend geboren, zeg ik, maar van mij hoeft die muziek niet. Afgelopen daarmee!

Na een uur tril ik nog. We zitten aan tafel in het Dovenontmoetingscentrum te eten. Die avond is de grote zaal verhuurd aan de parkeerplicht. Even later gaat de deur open en er komt een man met een enorme trommel binnen lopen. Achter hem loopt een man met een saxofoon. Daarachter weer iemand met een trommel. Er komt een trompet langslopen, nog een trommel, een hoorn. Een heel orkest loopt het Dovenontmoetingscentrum binnen!

Terwijl aan de tafeltjes iedereen zit te gebaren, barst in de zaal het orkest los. Er wordt getoeterd en getrommeld. Muziek in de dovenwereld.

Dovencultuur in Frankrijk

Het jaar 1789 vergeten de Franse mensen nooit. Belangrijk voor de vrijheid, broederschap en gelijkheid! In de zomer van 1989 zagen we op de televisie de Fransen in verband met de herdenking van de Franse Revolutie op uitbundige wijze feestvieren.

Op 23 december jl. was het ook 200 jaar geleden, dat de abbé Charles Michel de L'Épée, de wereldberoemde stichter van de allereerste dovenschool ter wereld in Parijs, was overleden.

Daarom nam het bestuur van de Federation Nationale des Sourds de France, afgekort tot FNSF (de Franse Dovenraad) de gelegenheid te baat om het twaalfde nationale congres te organiseren. Dat gebeurde op 1, 2 en 3 december jl. in Parijs. Henk Betten uit Leeuwarden schreef een aantal jaren geleden een boekje over Henri Guyot, de oprichter van het doveninstituut in Haren (Gr.). Guyot heeft les gehad van De l'Épée. Betten is geïnteresseerd in het leven van De l'Épée en ondernam in december de reis naar de Lichtstad.

Het thema van het congres was: 'Onze taal en onze cultuur'. In een der zalen van het doveninstituut in Parijs - één van de oudste in de hele wereld - sprak madame Raynaud, presidente van de FNSF op vrijdagmorgen 1 december ons toe, tijdens de opening van het congres en zij eindigde met de woorden: "Vive la France!". Wij luisterden daarna naar de korte lezingen over onder andere doventheater (Alfredo Corredo en Joël Chalude), film (Michel Rouvière), video-project (Jacques Sangla), beeldhouwkunst (Jean-Pierre Malaussena), schilderkunst (Sybille de Monneron). Zij spraken allemaal voor de vuist weg, dus lazen geen toespraak op papier voor.

's Avonds werd er een film over het werk van de abbé de L'Épée vertoond. Erg leuk om te zien. Als ik het goed heb, betekent dit een primeur voor het internationale dovenonderwijs. In de videofilm zijn er ook kledingstukken anno 1780 te zien. De film is ongeveer drie kwartier lang.

